

Prof. Dr. Beyza Üstün
Yıldız Teknik Üniversitesi
İnşaat Fakültesi Öğretim Üyesi

Ölüm yakın! Tüm insanlığın ayağa kalkması gerekiyor.

Hiçbir şey için kalkılmıyorsa, diğer canlılar umurunda olmasa bile kendisi için ayağa kalkması gerekiyor. Çünkü biz besin zincirinin son halkasıyız. O halkadan kimler azalıyorsa azaldığı hızla sıra bize gelecek. Biz de yok olacağız. Bunu kavrayamazsa insanoğlu yok olacak. Onun için hangi noktada olursak olalım ayağa kalkmamız gerekiyor. Ben tüm bunları bilirken burada susmam, bunları kabul etmem mümkün değil. Bütün vadilere gittiğinizde insanlar şöyle söylüyor; ne pahasına olursa olsun buraya giremeyecekler!

Suyun ticari metaya dönüştürülmesine karşı duruşta en önemli oluşum olan "Su Platformu" sözcüsü Prof. Dr. Beyza Üstün, Dergi'ye suyun nasıl ticarileştiği ve insanlığı nelerin beklediği konusunda görüşlerini sundu.

Suların ticarileştirilmesinin yolunu açtılar.

Biz 2009 Dünya Su Forumu telaşı başladığında bir önceki su forumuna baktık. Tüm dünyayı saran bu uygulama Türkiye'ye de geliyor. Bu konuda duyarlılığı olanlar bir araya geldik. Meslek örgütleri, İstanbul ağırlıklı meslek odaları, sendikalar, KESK'in tüm şubeleri, siyasi örgütler, halkevleri, halk cephesi, kaldıraç gibi oluşumlar, sanatçı grupları, ara ara bizimle temas kuran bazı siyasi partiler. CHP, BDP gibi ilgilenen birçok siyasi örgüt ve parti mevcut. Biz böyle bir grup olarak suların ticarileştirilmesine karşı ne yapabiliriz diye biraraya geldik. 2009 yılına yoğun bir tempoda girdik. İstanbul'da yapılan 2009 Su Forumu'na gelenleri ve forumu protesto ettik. Bu protestoda polisin sert müdahalesine maruz kaldık. 2009 daha yoğundu ama 2008'den başlayarak Anadolu'daki tüm vadilerde bu uygulamalar hissedilir oldu.

Bunun bir yöntemi evlerimize kadar kaynağından alınarak gelen uygulama; bu aşamayı hepimiz atladık aslında. Yeraltı suları Uludağ'da, Munzur'da olduğu gibi yüzey delik deşik edilerek kaynağından şişeleniyor. Çeşmelerden akan suyumuz sağlıksızdır denildi ve biz buna çok kolay ikna olduk. Sağlıklı hale getirilmesinin bir zorunluluk olduğunu göz ardı ettik. Suların iletim hatlarında taşınmasında ortak bir yükümlülük var. 5393sayılı Belediye Kanunu'nda değişiklik yapıldı. Milletvekilleri, belediye meclisin-

deki insanlar bunu anlayamadı ve konu kavranmadığı için sorumlular suskun hale getirildi ve bütün hizmetler taşeronlaştırıldı. Sağlıklı bir su vardı ama bu su taşınırken sağlıksızlaştırıldı. İletim yollarının gerekli bakım, onarımı yapılmadı, taşeron şirket kâr amacıyla bakım masrafından kaçtı ve çeşmelerden akan su bol miktarda klorlandı. Kloru bastığınız zaman alıcı zaten bu suyu kullanamıyor. Tadı acı ve sağlık yönünden sakıncalı madde içeriyor. Yararlı mikroorganizmalar da ölüyor.

Kavrayamadık ve kavrayanlar da gereğini yapmadı.

Bilim insanları da üzerlerine düşen çalışmaları yapmadı. Korku öyle bir şey ki bildiklerinizi yerine getirmiyorsunuz. Arka planda kapitalizmi çok net görmek lazım. Aslında sistemin bütünü daha fazla sermaye birikimi. Suyun nakil işlemi ister arıtma tesisi yapsın ister hat şirkete devredilsin şirketin tek amacı var; ne kadar çok su kullanılırsa o kadar kazanılacak. İletim hatlarının onarılması, bakımı, yenilenmesi hatta başa dönersek kaynağının hangi kriterde olması gibi bir derdi yok. Onun bütün derdi toplam debi üzerinden kâr elde etmek. İletim hatlarının uygulanması gibi hizmetlere baktığımızda şunu görüyoruz: İngiltere örneği gibi kapitalist ülkelerde bile salgın hastalıklar artırıyor. Bunun nedeni bu şirketlerin sorumlulukları yok; bu, kamunun üzerine kalmış. Kamu zaten bunu da taşere etmiş ve yükümlülüklerini yerine getirmiyor. Bu iletim hatlarının bakım onarımı konusunda şirketlerin bir yükümlülükleri yok. Suyu dağıtan sistem, iletim hatları giderek sağlıksızlaşıyor, borular çatlıyor, kanalizasyon karışıyor ve kullanıcılarda sağlık problemleri artıyor. Fransa artık kentlerde iletim hatlarını geri almak üzere yasa çıkarıyor.

Türkiye bu konuda da ıskaladı.

İletim hatlarının sağlıksızlaşması halka yansıması hem sağlıksızlık yönünde hem yoksullaşma yönünde oluyor. Birim fiyatlar üzerinde 6-7 kat artış zengin fakir farkını artırıyor. Giderek yoksullaşma başlıyor. Kapitalistleşmesini tamamlamış ülkelerde çok ciddi sorunlar olmasa da özellikle daha yoksul ülkelerde Meksika, Güney Afrika, Güney Amerika gibi daha ciddi sağlık sorunları görülüyor. Kullanıcı derken halkı kast etmemin asıl nedeni sanayideki kullanımdan daha ciddi sorunlara yol açması. Bu yöntemler kullanılırken halkın sağlığı gerektiği kadar düşünülmüyor. Türkiye bu konuda da ıskaladı. Hizmet ulaşım hatları tamamen özelleştirildi. Antalya'da su iletim hatları özelleştirildi. Sonra külfetli gelince firma bu alanı terk etti ama hâlâ yapılan anlaşma gereği ödenecek tazminatlar var. Mahkeme hâlâ sürüyor. Belki hatırlarsınız; 2009 veya 2010 yılı 8 Mart'ında Edirne'de özel iletim hatlarının özelleştirilmesi sırasında Belediye Başkanı yolsuzluk yapma gerekçesiyle gözaltına alındı. Ama orada çok ciddi bir karşı duruş vardı. Dernekler, sivil toplum örgütleri karşı durdu. Bu duruş sayesinde 20- 30 iletim hattının özelleştirilmesi durduruldu.

Suyun bir fiyatı var.

Ön ödemeli sayaçlarda belirli bir birim tespit ediliyor. Ama bu birim gün geçtikçe fiyatı artıyor. Sayaç, şirketin; istediği zaman değiştirme hakkına sahip. Şu anda ücretsiz dağıtılıyor. Ankara'da tüketici hakları derneği dava açtı, hizmet verilmeden ödeme alındığı gerekçesiyle.

Su boşa akıyor, değerlendiriyoruz gibi yalanları vadilerde kimse yutmadı.

Kapitalizm devletin bütün kurumlarıyla ikili çalışmanın resmi kimliğiyle görülüyor. Vadilerde, Kütahya'da halkın karşısına jandarma çıkıyor ve resim netleşiyor. İş derelere gelene kadar halk bu argümanlara ikna olmuştu. Çünkü çeşmeden akan suda bir "ama" vardı. Derelerin yanında yaşayanları ikna etmek zordu. Kültürleri, geçmişleri, yaşamları, oyunları birden ellerinden alınıyor. "Su boşa akıyor değerlendiriyoruz" gibi yalanları vadilerde kimse yutmadı. Halk otomatik birleşti, olaya çok hızla girdiler. Sadece sordular. 1 dakika sürdü anlamaları. Sorusunun cevabını alınca tek bir sözleri oldu "Buraya giremezler".

Satışı yapanlar suçlu; mutlaka bir gün yargılanacaklar ama gündemi paylaşmayanlar da bir o kadar suçlu.

Platformun davet edildiği yerde şirket oraya giremiyor. Keşke zamanı daha hızlı kullanıp hemen harekete geçebilseydik, işler bu noktaya gelmezdi. Bizim masallara inanmamız, her şeyi kanıksamamız ve tembelleşip beynimizi kullanamaz hale gelişimiz onların başarısını o kadar arttırdı ki, 5. Forum'u burada yaptıkları halde geçtiğimiz Mayıs'ta bir kez daha forum yapıldı. Oysa 3 yılda bir farklı ülkelerde yapılıyordu. Dünya Su Konsey'i 1996'da su tekelleri, enerji ve inşaat şirketleri tarafından Birleşmiş Milletlere bağlı olarak kuruldu. Aslında 70'li yıllarda krizi, kaynakların yıkımını gördüler ama asıl olarak kendileri için yıkımı gördüler. Kaynakların tükeneceğini görüp çözüm aradılar. Bu kararları 90 öncesinde çalıştılar. Tırnak içinde bilim insanları krizden çıkış stratejilerini geliştirdiler. Çözüm için gerekli unsurları, doğanın parçalarını ölçüp biçtiler, envanter ettiler, kayıt altına aldılar ve senaryolarını ürettiler. 2050'de su krizi başlayacak, şurada bu olacak gibi senaryoların

çözümlerini de ürettiler. Çözümlerden biri de Dünya Su Konseyi idi. 1992'de iki tane önemli uluslararası kongre yaptılar. Biri Rio'daydı ve çok alkışlandı.

Çevreci bir kongre diye düşünüldü.

Kaynakların sürdürülebilirliği derken aslında kapitalizmin sürdürülebilirliği üzerine kararlar çıktı. Doğa kullanılsın ama kalkınma bazlı kullanılsın. Yani ekonomi, toplum ve doğa üçlü dengede dursun. Bunun uygulamaları şöyle görünüyor; kalkınma eşittir emek sömürüsü ve doğa sömürüsü. Sürdürülebilir kalkınma stratejisi Rio'da deklare edildi. Bütün ulusların yasalarına, yönetim ve ekonomik stratejilerine oturtuldu. Yani kalkınma öncelikli kullanım. O günden itibaren doğa hep kullanım üzerinden değerlendirildi. Bu bütün forumlarda, direktiflerinde ve ulusal yasalarda yasalaştırılarak bir zemin oluşturuldu. 92'de Dublin'de bir kongre daha yaptılar. Orada suyun fiyatlandırılabileceğini deklare ettiler. Artık hareket başladı.

Suya herkes erişmeliydi ama bu herkes kim diye bakmak lazım.

Burada halk yok aslında. 96'da Dünya Su Konseyi kuruldu. Bu stratejileri üreten tırnak içinde bilim insanları, su, enerji ve inşaat şirketlerinden oluşan bir konsey Birleşmiş Milletler'e bağlı olarak kuruldu. 97'den itibaren 3 yılda bir forumlar yapıldı. 2000'de Lahey'de yaptıkları deklarasyon aslında yapacaklarının hepsini anlatıyordu. Havzalar yönetilmeli, su fiyatlandırılmalı, havzalarda ulusal yönetimler yeterli değilse düzenlenmeli. Türkiye'de de bu yapıldı. Son madde aslında daha korkutucu, "Tüm bu işler kamu ve STK işbirliği ile yapılmalı". Biliyorsunuz ondan sonra da moda bir kelime olan "Halkın Katılımı" STK'lar, dernekler önemlidir dendi.

Suyun ve suyun dolandığı tüm süreçlerin metalaştırılması ciddi bir kapitalist sistem, bir siyasi irade.

2009'da Türkiye'de hedef tümünün birden uygulanmasıydı. Türkiye'de bunların hepsi var. Yeraltı sularının ticarileşmesi, vadiler arasında suyun borularla taşınması, derelerin tamamının şirketlere teslimi var. Dereleri teslim ettiğiniz zaman derelere suyu taşıyan tüm sistemi teslim ediyorsunuz. DSİ'de Dünya Su Forumundan çok önce bir anlaşma çıkardılar. "Su Kullanım Anlaşması" şirkete suyun kullanım hakkını 49 yıllığına veriyor ve bu kullanımın bütün yöntemleri söyleniyor. Anlaşmadan hemen sonra Çevre ve Orman Bakanlığı birleştirildi ve plan yapma yetkisi Bayındırlık Bakanlığı'ndan alındı. İstanbul Belediyesi kendi kurduğu taşeron bir şirkete bu planı yaptırdı, yasal zemin hazırlandı, planlar hazırlandı, DSİ Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlandı ve derelerin satılması 2009'dan önce yasallaştı. 2009'da bunun uygulamasını başlattılar. Şu anda Türkiye'de kaynağından denize döküldüğü yere kadar satılmamış tek bir dere parçası yok.

2001'deki krizden sonra tüm şirketler sermaye birikimi alanı olarak kendilerine doğayı ve yaşamı seçtiler.

Yaşamı ilgilendiren alanlarda sağlık, eğitim özelleştirildi. Artık üretimi bırakıp doğrudan doğayı paketleyip satıyorlar, enerji, su ne olursa. Bakkalken market, şirket, HES olan örnekler var. Burada meslek örgütleri, demokratik kitle örgütleri ne yaptı? DKÖ'ler üzerine düşenleri yaptı. Su Platformu anında harekete geçti ama platforma giren örgütlerin duyarlılığının artması çok zayıf. TTB duyarlı ama çoğu meslek örgütünün adı var, emekleri yok. Dışında kalmak istemiyorlar, çünkü önemini biliyorlar. İçinde de yer almak istemiyorlar çünkü üyelerinin büyük bir kısmı kapitalist. Öyle bir ikilem ki tamamen karşı olmayalım, madem HES'lere karşıyız o zaman rüzgâra karşı olmayalım. Oysa şirketlerin doğayı ticarileştirmesiyle ilgili bir sıkıntı yaşıyoruz. Tüm doğa sermaye birikimine sokuluyor ve yaşam hızla yok ediliyor. Karşı durulması gereken asıl bu. Ama halkın karşı duruşuyla aynı şeyi söylemek mümkün değil. İnanılmaz bir hızla, duyduğu andan itibaren olayı kavradı ve hız kaybetmeden ayağa kalktı. Yolunuz Anadolu'da herhangi bir vadiye düşerse gidip bir bakın. Siyasi görüşü ne olursa olsun, şirketlerin tüm oyunlarına, devletin tüm müdahalelerine rağmen her vadi kendi içinde örgütlendi ve bütün vadilerin kardeşliğini ilan ettiler. Derelerin Kardeşliği Platformu bu konuda kurulmuş, birbirinden tamamen farklı siyasi görüşlerin olduğu, hedefi sadece vadisini ve yaşamı savunmak olan bir oluşum, önemli bir karşı duruştur. Diğer mücadelelerden çok daha hızla halk vadisinde bir araya geliyor.

Çok hızlı hareket etmek zorundayız. Çünkü her şey çok hızlı gelişiyor.

Artık ihaleleri sayamaz hale geldik. Şimdi gelinen noktada derelerin satışı tamamlandı. Hepsinin kullanım hakkı, lisansı var. Girebildikleri yere girdiler inşaatlara başladılar. Hatta üretime geçen yerler bile var. Giremedikleri yerler halkın direndiği yerler. Oralarda da polisle, jandarmayla saldırıyorlar. Hopa'da biliyorsunuz Metin Lokumcu'yu öldürdü-

ler. Gerze'de, Solaklı'da, Erzurum'da aynı saldırıları gerçekleştirdiler ama hâlâ giremediler oraya. Suçlamalar, para cezaları, hapis cezalarıyla saldırılar devam ediyor. Onun dışındaki yerlere girdiler ama lisansları 49 yıllık, bunu hiç unutmayalım. Her an girebilirler. Bu bitirildi. Şimdi ne yapacaklar? Bir süre sonra hızlı bir şekilde bunu göreceğiz. Tüm Anadolu'da termik santral ihaleleri yapıldı. Şimdi onlar havzalara giriyorlar.

Hani o bütünleşik sistem vardı ya Lahey'de söyledikleri; Samsun'da Sivaslılar Köyü bunun güzel bir örneği.

Küçücük bir koy 7 tersane tarafından parsellenmiş. O koy aynı zamanda canlı yaşamı koruma alanı. Üç dere akıyor. Önde 7 tersane, arkada HES'ler, 6 tane termik santral ihalesi tamamlanmış durumda. Kombine santral bunlar. Kömür veya doğalgazdan üretim yapılacak termik santrallerde. İthal kömürden üretilirse limana ihtiyaç var. Kullanacakları yakıt tipleri o kadar yüksek oranlarda ki Elbistan'da günlük 66 bin ton kullanılıyor. Bunu depolamaları için de geniş tarım alanları mevcut. Termik santral soğutma olarak suyla çalışıyor. Yine Elbistan örneğini verirsek 500 bin ton günlük su kullanılıyor. Bu kadar yüksek tonu kullanabilecekleri bir kaç yer var; ya yer altı suyu çok zengin olacak, Çorlu'daki gibi, ya da Sivaslılar Köyü'ndeki gibi suyu alacaklar ama buradaki su tuzlu. Bunun içindeki serbest iyonları tutmaları lazım ki soğutma hattına zarar vermesin. Bu nedenle suyu bir membrandan geçirecekler ve daha konsantre ama küçük ölçekli bir su elde edilecek. Birkaç bin ton suyu da tuzluluğu daha artmış olarak tekrar ortama verecekler.

Doğal yaşam bitti işte!

Soğutma suyu olarak kullandıkları suyu da tekrar sirküle edecekler. İstedikleri kadar soğutsunlar, iki derece bir fark bile sistemin ölmesine neden oluyor. Bakın "bütünleşmiş sistem"! Bu ithal kömürden çıkan kül inşaat sektörü için bir katkı malzemesi. Mutlaka termik santral yakınlarında çimento fabrikalarını da görürsünüz. Çimento fabrikası varsa mutlaka taş ocakları da olması lazım. Nerelerde bunlar? Dere yatakları ve orman su havzalarında. HES'ler yapıldı ve satıldı. Şimdi termiklere yoğunlaşıyorlar. Füze kalkanını kuruyorlar. Tüm özelleşme alanları tamamlanmış bulunuyor.

2011 Mayıs'ında Dünya Su Konseyi ikinci kez Türkiye'ye geldi. Elde edecekleri kaynakları nereye, nasıl satacaklarının organizasyonu için toplandılar.

Organizasyon ağını da açıkladılar. Her ülkenin Dışişleri Bakanı, Sanayi Bakanı hepsi forumu birlikte yürüttüler. Birkaç önemli karar aldılar. Bir tanesi de dağıtım ağının satışının tamamlanmasıydı. Hemen akabinde Manavgat'ın Libya'ya satışı tamamlandı. Ne elde edeceklerse onu metalaştırıyorlar. Suysa su. İtiraz da edemeyiz. Zaten pek de hoşumuza gitti, Melen'den borularla su İstanbul'a geldiğinde ayakta alkışlayacaktık neredeyse. Mayıs'ta bir karar daha aldılar. Bu karar gıda güvenliği üzerinde bir baskıdır. Ürünler, yetiştirilirken kullanılan su miktarı üzerinden değerlendiriliyor. GDO'lu ürünlerin hazırlığı yapıldı ve yasaları zaten çıkarıldı. Amaç az suyla çok ürün elde etmek. BM'in bir argümanı da tarımın suçlu olduğu yönünde ve sulu tarımın azaltılması yönünde çalışmalar var. Tarıma müdahale var aslında. Anadolu bir tarım ülkesi. Dünya Su Konseyi gibi suyu metalaştıran bir kuruluş olan organizasyonda bunun konuşulması durup düşünmeyi gerektiriyor.

Yaşam için gereken sağlıklı suya ulaşmak artık zorlaşıyor.

Su iletim hatlarının ticarileşmesinin tamamlandığı ülkelerde yoksullaşmanın arttığını görüyoruz. Ucuz, arıtılmış su kullanımı dayatılıyor. Havzaların ticarileştiği yerlerde şirketler pis su bölgesi gösteriyor ve burayı da kazanç haline getirip suyu buradan arıtarak kullanın diyor. Onun için de ayrı para alıyor.

Ölüm yakın! Tüm insanlığın ayağa kalkması gerekiyor.

Hiçbir şey için kalkılmıyorsa, diğer canlılar umurunda olmasa bile kendisi için ayağa kalkması gerekiyor. Çünkü biz besin zincirinin son halkasıyız. O halkadan kimler azalıyorsa azaldığı hızla sıra bize gelecek. Biz de yok olacağız. Bunu kavrayamazsa insanoğlu yok olacak. Onun için hangi noktada olursak olalım ayağa kalkmamız gerekiyor. Ben tüm bunları bilirken burada susmam, bunları kabul etmem mümkün değil. Bütün vadilere gittiğinizde insanlar şöyle söylüyor; ne pahasına olursa olsun buraya giremeyecekler!

Ha böyle yok olacaklar, ha uzun soluklu yok olacaklar. Bizler bu mücadelenin bir yerinde hasbelkader emek verenler olarak burada duruyoruz. Görevimiz neyse, neye gücümüz yetiyorsa, ne yapabileceksek? Bildiğimizi mi aktarmak? Raporları mı yazmak? Biz bunu yapıyoruz yapmaya çalışıyoruz. Son üç yılda çok şey öğrendik. Bu halk istemezse kimse oraya giremez. O üç beş kararlı kişiyi geçemiyorlar. ■